

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De trinitatis erroribus libri VII - Ettenheim-Münster 292

Servetus, Michael

[S.l.], 1531

Liber III.

[urn:nbn:de:bsz:31-130099](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-130099)

DE TRINITATE
LIB. III.

Verbum caro factum est, Joannis est illustre -
preconium, quod in sermone tenet. CHRIS =
TIUS arcanus semper est promittendum, ex quo fa-
cile intelligimus, Antequam Abraham nasceretur, ego
sum. Ego enim sum illud dei oraculum quod ante
Abraham prolatum et mani festatum, ab ipso Abra-
ham est auditum et visum, voce enim visibili ante
Abraham, imò ante Adam prolata. Christi-
tam ab initio egredietur ex ore Dei, de quo ab eterna-
tis exitu Mich. 5. ex semine egredietur dux, egres-
sus eius ab initio a diebus eternitatis, ille qui in prin-
cipio genitus est, ante Abraham genitus dici potest
imò ante luciferum genitus dicitur est. et nota sem-
per verba Magistri magistralia, nota presentiam
essendi modum, ne semperam differentis in deo-
ritate decipiaris, quia non dixit, antequam Abra-
ham nasceretur, fui seu fueram ego, quasi caro, sed
ego sum: quasi dicat, meum esse ante Abrahamita-
tam esse, quia suum esse ex paterna prolatione in prin-
cipio facta essentialiter dependet. Et ita Joannes di-
cit quod ipse ab initio est, i. Joan. 2. Et ipse est ante
omnes, Coloss. 1. quia suum esse ab initio est, et isto
modo dicit ipse se à patre exisse, et in mundum ve-
nisse.

nisse, quia suum esse et egressus eius à paterno pe-
 ctore aeternale initium habet. sicut apud legistas
 quis dicitur mortuus à die illati vulneris et sibi mor-
 tem causavit. Ita Dei filius Jesus dicitur natus et
 genitus à die prolati verbi, à quo omnem essendi mo-
 dum essentialiter habet, et filius Dei factus est filius
 hominis, quia aeternaliter ex deo natus, temporali-
 ter post ex homine nascitur, licet non sit nisi unicus.
 Quis etiam, si concedo, filium Dei inducere car-
 nem, aut si velis, in carnatum, nam et Baulus de ter-
 reno suo tabernaculo loquens, expoliari et super-
 vestiri se dicit, quia in dictate spiritus, ita secundum
 misericordiam hominem loquitur Baulus, quasi si qua
 dam res alia quàm carnem tanquam vestimentum assu-
 mit et deponit. Similiter Job 30. Pelle et carnes
 pertiisti me. Ergo longe clariùs et sine proportione
 facilius, de CHRISTO hoc verificatur, nam spiri-
 tus est qui loquitur, qui in Christo sine mensu-
 ra est. Hanc similitudinem accipe, si potentia mihi
 daretur, ut vice seminis viri, per ovis flatum in mu-
 liere filium generarem: tunc si emissio flatu, ego re-
 ceberem, dicere mulieri possem, filium genui, filium
 mi se relinquo, qui, veniente tempore plenitudine fa-
 ctus homo, ex te nascetur. Et licet ista sit incerta di-
 cere, meus flatu est filius, imò, verbum meum erit

A.A.

DE TRINITY

michi filius, famen ratione seminalis virtutis in-
nitum filium dicimus, non quod fuerit realis genera-
tio flatus illius seu verbi à Deo prolata. Sed externa
illa verbi prolatione facta est carnis generatio.
Crassa ista similitudines tibi forte videbuntur.
Sed ne mireris, in firmiores oportet lacte potare, si-
bi autem in sequentibus erit solutus cibus.

Ex his intelligitur, id quod Joannis primo dixit
praecursor Baptistae, Hic est de quo dicebam, quicum
me sequeretur, ante me factus est, ille enim prior me-
erat, et de eius plenitudine omnes accepimus. Et sic
ponitur òπ̄ principium sequentis orationis, nec po-
test esse sensus, ante me factus est, quia prior me
erat: Sed sensus est, hic est de quo dicebam qui post
me veniens, iam olim ante me factus est. Et iterum,
hoc quasi recapitulans et declarans addit, quoniam
prior me erat, et eius gratiam omnes accepimus: nec
vox òπ̄ apud Joannem facit ita crudam causalem so-
lum, eius evangelium plenam est illa dictione, nec
solum ipse aliter capere, immò in eodem capite plu-
ries eam repetit dicens, Hic prior me erat, Hic lex
per Moysen, Hic non sum ego, Hic prior me erat,
Hic vidi spiritum, Hic hic est filius Dei et mansit
Ramis satis explicaret, dicendo, quippe prior me
erat, quare quidem siquidem prior me erat, et ego
nesciebam

nesciebam, licet etiam per dictionem, quoniam, optime
 legatz. Item illam causalem non esse illius dicti cau-
 sami, infra ostendit, repetens illud dictum sine illa cau-
 sali, et iterum hoc repetit inferius dicens, testifica-
 tus sum quod post me veniet vir, qui iam olim ante
 me factus est, et huius testimonij rationem postea
 reddens, addit, quoniam prior me erat et nescieba-
 tur, ac propterea testificatus est mihi Spiritus ut ma-
 nifestetis in Israel. Super ex hoc tam aperto Jo-
 hannis testimonio te exhortatus sum, ne Jesum
 Christum neget esse filium Dei. Collige etiam
 hic validum argumentum, ut tibi dicant, quis est ille
 qui iam olim factus est, acerrima est enim Arriano *Nota haec*
 rum, et aliorum super illo dicto contentio, et res *duo, Factus,*
 alias alij philosophantes, seipso confutunt, ab eis *et olim.*
 omnibus hoc unum petere voluissim, an haec quam
 retuli Christi generatio ab initio facta videa-
 tur eis esse divina, an potius humana? si ergo vere di-
 vina est, ad quid, philosophantes alias inter se ge-
 nerationes quarunt. Si Jesus ille Nazarenus,
 quem scriptura praedicat, ea generatione ita magni-
 fice genitus est, ille qui genitus est, filius Dei. Er-
 go de nihilo prodest alium filium philosophari: nam
 hic ilare vides hunc esse illum Melchisedec, cuius ge-
 neratio erat hominibus ignota, Hebra. 7. Et ex ge-

DE TASCHITATE

nerationis modo cognoscit, quis sit ille filius. Hic
quò sentat ille Matthæi sermo. Christi autem
generatio sic erat, an loquitur de generatione istius
secundæ rei? an potius generationem hominis, quæ
occulta erat, nobis aperit? Ergo ille qui genitus
est filius dicitur, nec generationem altioris rei in
Scriptura leges, genitum cum clare videt, et à solo
Deo, et negat eum esse filium Dei.

Hic distinctio-
nem habent in-
prompta, sed
alterum gene-
rationis mem-
brum non pro-
band.

Ex his clarus redditur ille hactenus difficilis locus,
Joan. 8. ubi Magister dixerat se esse, et nisi ero-
dideritis quod ego sum, moriemini, et qui ei
eius esse, scire volentes, interrogant, tu quis es, quem
scriptum facis, quid esse dicis? Respondit Jesus.
Ih̄. ἀρχὴν hoc est, à principio sum ὄν. καὶ λα-
λῶ υἱὸν. quasi dicat, à principio sum utcumq; et
loquor vobis, et dictio ὄν ex abundantia solent ali-
quanto poni, à principio sum, et loquor vobis, seu
isti admirandi causam exhibet, quasi dicat, quod potest
hoc esse, nam utcumq; vobis loquor, tamen à
principio sum, et hic est modus loquendi, ut atten-
tius, qualiter hoc sit, consideremus. Et ita Cri-
stus magistraliter eis loquitur, ut eorum rudes
animas excitaret. Obstupescite igitur et miramini
quia ille qui loquitur ab initio est et iste est verissi-
mus intellectus verborum Christi, qui conse-
quenter

quenter loquitur, Semper de Clarans, se esse, ante om-
 nes esse, de supernis esse, a patre missum et ad ha-
 infra repetit, antequam Abraham nasceretur, ego
 sum. Et Licet non sit vox Latina, qua plene significa-
 tum dictionis 971. evaeret, tamen sonitus est a princi-
 pio sum quippe, et loquor vobis a principio sunt,
 utcumque et vobis loquor. Et ita solebat ipse dicere,
 ego sum qui loquor vobis, et qui loquitur tecum ipse
 est. Illa clare et intelligibiliter de se testificabatur,
 ut sit plus quam coecus, qui non videat, et hoc est mi-
 rabile in oculis nostris, ut cum Clarans ex coecati
 non intelligamus eum qui loquitur ab initio esse, non
 videmus hanc esse illum Melchisedec, qui nec initium
 dierum neque vitae finem habet: clare enim indicat ibi
 Christus se non habere initium dierum imo
 ante omnes dies admittis esse. Si ad huiusmodi
 visis phisicis, quin quaginta annos nondum habes
 et Abraham vidisti, mendacem eum facis, nam vide
 quis est qui loquebatur. clarum est quod de se et non
 de secunda illa re loquebatur. vide quomodo cano-
 nis quod Abraham vidit dies Christi, absque hoc
 quod rem aliquam in ipso Abraham hypotatice uni-
 form ponas, nam si dicat quid spiritu vidit, propor-
 tionabiliter potuisset dicere quod Christus
 in spiritu Dei fuit prior quam Abraham, nam et ha-

DE TRINITYTATE

bens Spiritum mundum potuisset dicere, antequam
 Abraham nasceretur, ego sum; quasi non homine, sed
 spiritu ipso loquente. Ergo multo fortius potuisset
 de Christo verificari nam Spiritus
 in Spiritu Dei processit. omnia tempora.
 Hic Spiritus Christi, est aeterna Verbi Dei
 virtus, sicut dicitur Petrus. 9. qui per Spiritu a-
 nam se ipsum obtulit, eodem modo de aeterno Chri-
 sti Spiritu loquitur Petrus Cap. 3. Epistola prima dicit
 dicit, vivificatus in Spiritu in quo et Spiritibus, qui erant
 in carcere, veniens predicavit. Quem locum hic
 explicabo, quia multum ad Christi cognitio-
 nem conducit. alii aliter intelligunt, tamen ego, nisi
 ex aliarum scripturarum collatione nunquam pro-
 prium intellectum meo sensu auserem afferere, pra-
 cipue, quia ibi Petrus ad dictum generis manifeste
 se refert, et Rab. Moyses Aegyptius libro perplexi-
 rum primo Cap. 29. cum Petrus concordat, exartans
 qualiter generatio tempore diluvii rebellavit. Et sa-
 pientia 10. dicitur cum se nationes extulissent. Haec
 ipsum est quod Petrus inobedientes et rebelles di-
 cit. Et Petrus ibi Christi Spiritum virtutem
 aeternam ostendit, et Christum fuisse obli-
 servatorem per aquam sicut nunc per baptismum
 nam et Magister, a quo Petrus id accepit, in dicitur
 gelio

gelio dicit Noe sibi comparat et Apostolorum praedicationes non transgrediuntur limites desertorum Magistro, ideo enim discipuli vere dicuntur. Et ista non impudenter utratro nostro sensu transgredimur, nec aliquis habemus quod Christi discipulos sapiat.

Sicut Deus igitur egressus est in Aegyptum, isit et transiit per medium Aegypti, primogenitos interficiens. Ita tempore Noe transiit per medium mundi, et sic profectus in eos sententiam protulit. Transiit dico, oraculo suo, faciens eis mala, quae locutus fuerat. Quod translator noster dicit praedicaui, graece est ἐκκηρυσεν, quod praconizate significat, id est, promulgavit decretum, notam fecit eis, sicut et pharaoni potentiam suam. Hoc facit, quod in sequenti epistola ab eodem Petro, de eadem re loquente eiusdem significationis vox repetitur, dicens, Noe iustitiae praconem, nam κηρυκτα, quos noster, praconem interpretatur est, proprie caeciatorem significat, qui est legatus semperis belli et sic Christus eis bellum indixit. Item nota verbum iustitiae, fuit enim ibi iudicium. Προεδειξ: id est, profectus cum scripsit, cum iudisset ad eos puniendos, sicut solet ipse dicere, veniam, transibo, descendam, loquar super eos, faciam

DE TRISTITATE.

sicut locutus sum. Sensus igitur est, quod profeta
proclamavit, seu locutus est eis iudicium. Et haec
quod dicitur, condemnabit mundum Heb. undecimo.
Similiter contra Aegyptios gentem, cui servierit ju-
dicatus ego dicit Dominus. Et in hoc sensu capitulum lo-
cus qui iudicium Hier. 1. et 39. et 4. Reg. ultimo est,
habet mirabilem Spiritus Petri interpretationem non
omnes illi motus ^{יהוה} omnes quas unquam in le-
ge reperies ejus actiones, dum ^{יהוה} videbat, liquebat,
ibat, veniebat, transitat, Descendebat et operaba-
tur erant motus Elohim, erant Christi in Deo
personales actiones, quia tunc Christus erat
apud Deum. Hoc autem dicenda serviet, et infra dicit
intelliges omnia ista jam ab antiquo Christo
tribuit Habacuc Cap. 3. dicens: Elohim a meridie
niet, ille terram altis gentibus dedit, combuit montes
longi axi, incurvari fecit colles seculi, itinera aeter-
nitatis ei, itineris, inquam quia jam ab aeterno itine-
rat, venit et super omnia transit, et voci ^{יהוה}
convenit quod Petrus dixit ^{Πατερ Δευ}. idem enim
significat ^{יהוה} et ^{Πατερ Δευ}.
Quod Spiritibus, dixit Petrus, cogitationes eo-
rum notat, a malis Spiritibus oppressas. sicut dicitur
quod omnis cogitatio cordis esset ad malum inten-
ta, sicut Babelus, dum erat quartio ^{יהוה} ^{Πατερ Δευ}
gitati

gitationibus hominum ad obsequium Christi,
 dicit esse pugnam adversus Spiritus regnum, qui re-
 proborum mentes tenent captivas. Et sensus est, illis
 in carcere Spiritibus, id est, qui Spirituali carcere te-
 nebantur, seu quorum Spiritibus erant in carcere,
 Schematicè enim locutus est, sed non sine magna em-
 phasi, et Spiritus vocans, alludit ad id quod angeli
 vocabantur. Sed erat Spiritualem carcere, et à malig-
 nis Spiritibus facti contumaces, malignus enim Spiri-
 tus secundum Paulum, est Spiritus agens in filius con-
 sumacibus, Ephe. 2. Idem enim illi dicunt, fuisse re-
 belles et contumaces. Nota etiam, quod vocis
 φυλακή. Significatio habetur ex verbis Magistri,
 ad cuius dicta est semper recurrentum panis enim
 Matth. 24. Eadem vox et est eadem materia de qua
 hic et ibi fit mentio, et ut valla ibi notat φυλακή
 est custodia noctis, cum fures veniunt, et homines
 dormiunt, et tunc Spiritus immundi imperant. Et ibi
 Apoca. 18. tam de Spiritibus quam de phylaki fit men-
 tio. Illi igitur miseri angeli à tra nocte dormiebant,
 et tanquam fur eos repentinus coepit dies, inruit
 Christi et etiam Belus, quod nocturnus in-
 eos inruit Cataclysmus, nam hoc ipsum est nostro-
 rum carcer Spirituum, horre et potestas tenebra-
 rum in noctis etiam silentio primigenitos in Agypto

DE TRISTITATE

interfecit, et ibidem Quamvis pro nocturna ob-
servacione capitis, Exat. 12. Nota qualiter Cri-
sti sermo cum eo, quod de esse dixerat, contexi-
tus, et qualiter verba Petri respondent spiritibus
ergo improperat, quia non vigilabant, ut Christi
suis praecepit, et spiritibus in noctis custodia cor-
mientibus, quasi repentinum fulgur non dat erigilan-
di spacium. Sunt etiam alia circumstantia quae in
causa fuerant, ut Petrus de spiritibus loqueretur,
scilicet ex motu loquendi litera generis, quam Be-
trus servat, nam ibi dicitur, percussit omnem
manu, omnem spiritum a medio sustulit. Non dicit
Deus in corde suo, et factus dolore cordis intrinse-
cus, videns cogitationes intentas ad malum. Senten-
tiam spiritu suo protulit, dicens: auferam spiritu
eorum. Proprie enim homine dormiente, videtur ab
eo spiritus auferri, praecipue quando sit suffragio,
ubi intrante aqua anhelitus extinguitur, et sic in spi-
ritibus sententiam executioni mandavit. Sicut et
in spiritibus erat sopor nocturna philatis, quorum
utrumque pulchre comprehendit Petrus.
Ex quo discamus, quod fortissimum Dominator
rituum universae carnis, dum non cogitamus, seu
dormimus, in spiritu operatur, quod nostris
est accommodatissimum, nam omnes in philati dor-
munt

ultimam notis
esset tantum
studium motus
loquendi serm
ptura servan
di.

miunt: nec sine causa Christy et Petrus no-
bis hoc refricant, quod enim lotie in superficie terra
videmus, nisi filios Elosim, filios magnatum, adulle-
rimos Ecclesia Pastores, omnes genus expiationibus
ductos: qui sicut et illi comedunt, et bibunt, et luxu-
ria vacant, non est qui Christum requirat, -
et dicunt, errare non possumus.
videt, in dictis contrarietas, quomodo dicitur
Deus, Spiritus meus in homine, si malignis spiritibus
ducebatur, ad hoc dicendum quod Spiritus hominis
semper, aut Spiritum Dei, aut Spiritum diaboli sepe-
rem habet, et super hoc contingit digladiatio: nam
etiam si a malo spiritu agitemur, semper tamen spi-
ritus Dei nos aliquando monet, et quam videt nos
in corrigibiles, ait, non contendet Spiritus meus in
homine, quia caro est. Et hoc ibi sonat hebraice
וְרוּחִי לֹא יִדְבַק בְּכֶם לְעֹלָם. id est, non iudicabit, non litigabit spiri-
tus meus in homine et aeternum. Sed semel et suffi-
nitiva sententia tunc fuit, et hoc est quod Petrus dicit
ἐκ τούτου. omnia enim si conferas sume concordant.
Paulus Eph. 3. Coloss. 1. prima. Corin. 9. et He-
bra. 1. et 2. dicit quod Deus per Jesum Chri-
stum filiam suam uniuersa condidit, cuius rei in-
tellectum, oportet et inquiramus, fortuosissima enim
est eorum interpretatio, qui per secundam illam rem fe-

DE TRINITYTATE

ita esse secula intelligi volunt, cum unicus Pauli
sermo de nomine JESU CHRISTO loquatur.

Sciendum igitur quod quando Verbum caro factum est, tantum in ea re latet arcanum, ut illa eadem et facta, sicut tunc erat, est nunc in Christo, propria ipsius facta, ut dicat Christus - cum suam esse, sicut dicit, omnia quaecumque habet pater, mea sunt; et aequae potestatis Verbi, facta est potestas carnis. Ideo Christus sua virtute facta esse secula dicere potest. Et idem est quod dicam, per me factum est, aut mea virtute factum est: et nota per ipsum, nam aliis sonat dicere Christus - creavit, aliis, per Christum creata sunt. Et haec est Pauli sapientia, qui solus de hac re meminit, nec est sine significatione, quod totiens repetit Paulus, per filium, per Christum, per quem, per ipsum, id est, per arcanam ejus Verbi virtutem. etiam per te factum dicere potes, id quod olim per Spiritum tuum factum fuisset, si Spiritus carnem praecessisset. Et hunc talem Spiritum in te esse considera, et aliquis talis malignus Spiritus erat in Simone Magico, dum sua virtute facta esse secula dicebat, et Aristotelorum enim disputationibus illum motum loquenti,

queri usurpaverat, ut non magis crederet, et Apo-
 stolis, per Christum facta esse secula dicentibus,
 sed, quoniam sibi de se ipso talia iactanti. Si igitur ad
 imaginationem in te esset, sicut in Christi deo
 erat veri virtus, et aeternus spiritus, tunc si spiritum
 loquaris, posses dicere te tibi fuisse, quia caro nihil est,
 et de illis omnibus memor esses, et rerum creatio-
 nem, facie ad faciem, tibi praesentem infra te ipsum
 conspiceres, et diceres per te esse secula condita
 id est, verbo virtutis illius quod in te est. Et hoc sen-
 tit Apostolus in dicto cap. Hebr. 1. nam sicut de crea-
 tione dixit, ita de gubernatione et moderatione ad-
 dit, ut per Christum fieri et gubernari di-
 cantur, ea quae verbo virtutis sua fiunt et guber-
 nantur, nam deus praemixit cum virtute et poten-
 tia, et quia verbum quod erat in principio, erat ipsa
 Christi virtus. Ideo dicitur, Tecum principiam
 in die virtutis tuae, nec sine significatione Chri-
 sti niter caetera Dei virtutem vocat Paulus.
 Ista eadem ratione Apostolus in dicto cap. Ephe-
 siorum 3. sentit omnia esse per Christum con-
 dita, per totam illam epistolam exclamans, in Chri-
 sto super eminentem magnitudinem virtutis Dei, et
 efficaciam potentiae virtutis ejus eminentem opulen-
 tiam gratiae, inestimabiles divitias latitudinem, lon-

DE TRINITATE

gloriositatem et sublimitatem, et sic arcano modo per
 Christum facta esse secula notat Iren. Sen-
 sus notat, in dicto cap. Gloss. 1. ut per Cri-
 stum id est, per eam, qua in illo est, universam
 plenitudinem, efficaciam in mysterium, dicat, Deus
 omnia creasse et reconciliasse. Istum esse personam
 etiam indicat Iohannes, eodem cum Paulo Spi-
 ritu ductus, et cum eo concordans, nam que Paulus
 per Christum, Iohannes per ipsum sermo-
 nem facta, dicit, quasi ea sit Ratio Christi, qua
 olim fuerit sermonis virtus.

Christy ergo, sicut intra seipsum, ita
 etris Majestatem in se manentem conspiciebat, dum
 dixit, Nemo novit patrem nisi filius, et sicut phari-
 saeorum cogitationes Spiritu suo cognoscebat, Mar-
 ci 2. Ita etiam cum in Spiritu Dei praeceperit omnia
 tempora, verba sua proferebat eo modo, quo ea ab-
 aeterno apud patrem fuisse Spiritu suo contem-
 plabatur, et omnes res à deo creatas ea virtute quae in se
 est, factas conspiciebat. Et sic qui Spiritualem
 virtutem considerat, per Christum, et per eius-
 dem igitur facta sunt secula, quia omnia quae ma-
 nis mea fecit, per me facta esse dicam, et verbi
 initio probati, virtus est ipsius Christi, et sua
 est,

est, et ita Christo appropriata, sicut manus corpori, et digito Dei eibeta harmonia, dicebant, a Christo eici, et id ipsum est verbum Dei - et spiritus virtutis Dei, Matth. 8. et jr. et luc. 11. Ergo per Christum facta sunt secula, quia digito eius facta sunt.

Cognita Dei in Christo virtute, qua per ipsum facta secula dicimus, verificabimus quod digito se potestatem habere animam ponenti, et iterum eam sumendi, nam cum divinitas sit homini iunxta, omnis paterna potestas est in me et mea est, ideo potestatem habeo omnia facienti, et divinitatis virtute qua me a sepulchro excitabit mea est, ideo virtutem habeo et potentiam, animam ponenti et reassumendi. Pater dedit filio vitam habere in semetipso, potestatem habet vita et mortis: sed postquam mortuus fuero, ego non suscito me ipsum, sed pater me resuscitat. Etes enim animadvertere, quod in scriptura non semel et iterum, sed saepe saepius legitur, quod pater eum resuscitavit. Unde illa propositio, ille resuscitavit seipsum, sophisticata est et extra sanctas scripturas. Ego intra limites scripturae me contineo, et dico illum habere potestatem, nihil omnino tamen postquam mortuus fuit, eum pater resuscitavit. Locutus vulgatum e graeco additionem, dixi, tacum

R. B.

DE TRINITATE

principium, ne quis me calumniari dicat, nisi iuxta
 Falsa litae suam literam ei satis faciam. Sed res ex principio
 non potest nisi populi eos facere principium, nam ^{de xh} pro po-
 si dicimando populi magistratibus cepit, quos ex Hebraico vult
 interpretari se ostendamus. In Exodo scriptum est, principium
 populos dona obtulisse, ad extruendum et decoran-
 dum sanctuarium. Exod. 25. 35. et 36. Huic simile, in
 proposito dicitur, et quos ad historiam affinet, lo-
 quitur ibi David de spontanea populi oblatione ad ro-
 nam sanctitatis decorandam tempore Salomonis fa-
 cta i. Paralip. 29. et sub hac historia typo futuram
 Christo praedicit David spontaneam oblatio-
 nem, et cum maiore sanctitatis splendore Hebraice
 sic habet יהוה אלהינו יי היהוה אלהינו יי היהוה אלהינו יי id est,
 populus tuus spontaneae affertentes in die iudicis
 tua. Spontaneam dixit ad differentiam . . . Leui-
 tici 22. et Deut. 12. Et hac spontanea oblatione p-
 candem vocem היהוה אלהינו יי loquitur Mal. 46. et 53.
 Ezra 1. Similiter Ezech. 44. 45. et 48. Item et de-
 hoc loquitur Esa. 64. et Mal. 71. Nec obstat quod au-
 rum de Arabia Christo datum non videmus,
 nam in terminis, legis seu historiae solent propheta-
 re propheta, veritas litera ad historiam pertinet
 spiritus, oblatio, et spirituales hostiae ab Cri-
 stum expectant. Sufficit Salomoni data esse
mura

munera et oblatum esse de auro Arabia et Tar-
 sis. 3. Reg. 4. et 10. et 2. Paralip. 9. Item, quot Bro-
 pheta de hac oblatione loquatur, comprobatur ex
 eo quot dicit, in splendoribus sanctitatis, quot di-
 ctum declarat. 2. Paralip. 9. et 1. Paralip. 16. ubi etiam
 est sermo de hac oblatione et de splendore seu glo-
 ria sanctitatis, locum enim sanctum, pulchrum et
 gloriosum, vocant propter rituum sanctitatis, in-
 curvate vos Domino in gloria sanctitatis, id est, in
 templo sancto, 2. Paralip. 29. Et pluraliter sic dicit, pul-
 chri sumus, ad significationem in ten den dem, qui
 multiplex gloria splendor. Id ipsum ergo hic dicitur
 quot 2. Paralip. 69. In Templo tuo in Hierusalem tibi
 offerent reges munera. Et sicut terrenam Hierusa-
 lem nos non curamus, ita de auro Arabia inutiliter
 quaerimus: maiora enim Christus requirit,
 qui et in hac quaestione de templo corporis sui nos
 docet, et loquens in hac re de regina Sabba, dixit,
 Ecce plus quam Salomon. Hic non quaerit Chri-
 stus qua nostra sunt, sed nos ipsos
 Patrem esse in nomine (quot ego ex verbis illa-
 gistri doctus firmiter assero) negant aliqui, quasi
 hoc videatur patri passivum. Sed nescio, unde haec
 vanissima imaginatio sequatur: Si sapientia illa com-
 munitio in didmatum esset à mentibus hominum

K.A.

DE TRINITATE

abolita, facile hic scrupulus cessaret, nam cum dico
filium, carnem nolo: nec dico eum qui erat in filio
passum, sed filium passum. Sicut propria passio car-
nis est nasci, illa propria passio carnis est pati, flagel-
lari, crucifigi, mori, et resurgere: nec aliquo modo
ad spiritum illa attinent, anima etiam non moritur,
sed caro. Quis tam profanus concederet, angelum in
me existentem, mortuum esse quonia ego moriar:
et quis non fascinatus dicere audeat, quod secunda
illi dei natura sit mortua, quam ridiculosa mors
eius qui mortis cruciatus magis quam iste lapis non
sentiat, eos ego voco dei passianos, quia dei natu-
ram mortuam, seu rem illam quam dei naturam esse
dicunt mortuam, concedunt. Sed ego nunquam con-
cedam aliquid mori, quot mortis dolores non pati-
tur. Et Sabelliani dicti sunt Patripassiani, quia verbi
oconomiam non intelligentes, filium alium, quem
et patrem esse dicebant, cruci fixum, mortuum, et
sepultum concedebant, dicentes, quod pater est eu-
ro factus: sed miserabiliter lapsi sunt, quia metaphy-
sico modo de verbo loquebantur, de natura eius in-
quirentes, quod est abasus, ut ostendam libro sequen-
ti: et universi erroris eorum causa erat, quia philo-
sophi erant, et unum alium filium praeter Chri-
stum faciebant, que omnes motus patri identi-
ficantes

ficantes in hanc confusionem devenerunt. Et ut Athanasius refert, omnem patris proprietatem et nomen imaginario illi filio tribuebant. Sic arguebant, Verbum factum est caro, et Verbum est pater, ergo pater factus est caro. Sed hic paralogismus est plane sophisticus, et fallacia accidentis, cum Verbum caro fieri nihil aliud sit nisi actio divina dispositionis, nec potest ex hoc aliquid inferri potius quam ex accidentali aliqua mutatione in ferri potest, quatuor efficiaris lapis, immo longe disparatior est illa, Pater est caro factus. Et visis libris sequentibus iudicatis ista esse recitatione indigna. Item illa, pater est Verbum, est ita disparata, sicut ista, curus est paterfio. Item, in feras tu, Verbum caro factum est, et Verbum est illa essentia, illa summa res, ergo essentia illa est caro facta, et sic eris tu essentia patientis. Quod tamen patrem in Christo esse dixi, docet me ipse Magister Ioan. 14. Semel et iterum dicens, Pater in me est, pater in me manens. Et 2. Corinth. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians. Et Ecclesiastici 24. qui genuit me requiescit in tabernaculo meo, modo quid, tabernaculum quod genitum est, nisi ipsa caro.

Quæri potest, quomodo Christus dicitur
 fux sapientia Dei, virtus Dei, et splendor gloriæ.

De Trinitate

Hac de nominibus abstractis quartio, scotistis forte
faciet difficultatem, sed Hebraeis nulla est. Quia
sunt apud eos nomina terminata in el, et jah, quae
hanc habent significationem, licet nos per nomina
abstracta interpretemur. Est etiam Hebraismus, quo
dum excellens aliqua Dei proprietas seu dispositio
alicui convenit, ipsam met nomine illius dispositio-
nis nominatur, ut res fortis, fortitudo Dei res sapientia
sapientia Dei, medicina Dei, salus Dei, sicut et
mons magnus, mons Dei, et excelsi cedri, cedri
Dei, res pulchra et sancta, ut dixi, vocatur pulchritudo
sanctitatis, et splendor sanctitatis, et gloria
sanctitatis unum alium nomine saepe vocamus in
signum patriae decorem et splendorem, immo per
excellenciam Christo haec conveniunt, nonne
ille idem, quem splendorem gloria vocat, est, quem
Deus constituit Herodem, Hebr. 1. Quis in re tam
aperta equivocationem tolerabit, ideo istos locos
potius deberem ego contra te inducere, ad proban-
dum quod sic sunt hominis accidentia: ridiculum
enim est Dei naturam illis titulis extollere. Quis
etiam, si Christum iustitiam Dei esse dicit,
poteritne ex hoc aliquis philisophari? vide quales
ser de Simone Mago dicebant, Hic est virtus Dei,
quae vocatur magna Acto 8. ex quibus verbis uni
qua

qua p[ro]p[ter]ea s[ed] discimus ut ex tam aperta loquendi mo-
 do non erasuramur Christum Dei virtutem
 tam dicendo, ipse est pax nostra, justitia nostra, et
 sanctificatio nostra. Ecce ergo nomina abstracta,
 ipse est anima mundi, immo plusquam anima, nam
 per eum vivimus, non modo temporali sed aeternam
 in carne lucrificet, plusquam splendorem gloriae ego
 dicere vellem, nam Dominum gloriae crucifixum di-
 cit Paulus, ipse est Stella splendida et matutina, ser-
 tantum habent de humanitate errorem conceptum,
 ut non possint de Christo bene sentire, erri-
 sescunt, cum gloriae splendorem vocare, cum ipse
 dixerit, Ego sum lux mundi. Ex dicendis, longe maio-
 re sibi convenire cognosces, ipse enim est lux Dei,
 lux gentium, splendor faciei eius totum coelum illu-
 minat, et universa in futuro seculo illuminabit, Apo-
 calyp: 20. Eum esse virtutem Dei qua constituta sunt
 universa, satis supra dictum est. Tamen quoad men-
 tem Apostoli 1. Cor. 1. hoc dictum eo fecerit, quod ser-
 mo de crucifixo Christo, licet aliis sit stultiti-
 a, alijs tamen potentia Dei est: mirabili enim virtu-
 te mundum sua ditioni subiecit et subiciet, et sine
 strepitu armorum mentes ducit captivas.
 De sapientia Dei in qua sunt omnes thesauri sapientiae

DE TRIVITATE

et scientia absconditi in comprehensibilem sapien-
tiam, in arcano reconditam, et patefacta verbo pa-
tefactam, in sequentibus agnosces. In hoc solo nunc
dicere sapientiam, licet verba ejus sint apud te puri
ponderis. In Christo est universa Patris Sa-
pientia, in ore ejus nova lex, et veteris legis in-
pretatio, verbum dei, quod Patris cognitionem fa-
cit. Gatasne ridiculum dum dicit Magister servata
qua a Patre audiverat, nobis referre. Ad hoc igitur
fendit mens Banti in dicto cap. i. Cori. de Chri-
sto inquit qui factus est nobis sapientia a Deo ju-
stitiarum, et sanctificatio, factus sapientia a Deo dum
dei sapientiam nobis patefacit, nam sermo crucis
est sapientia dei et potentia, qua omnia inducit. Be-
lus contra sapientiam hujus mundi, qua stultitia est,
in conspectu dei. Et signanter contra Aristotelem
de sapientia graecorum loquitur et mirandum, quod
ab Aristotele plusquam a Deo sapientiam quaeri-
mus: et diligentius, ut eius verba excusamus, mi-
gilamus. Si ille in tenebris erat, quomodo nobis lu-
cem dare potest? Magistri nostri est doctrina qua
fallere non potest, scilicet, quod caecus coccum ducere
nequit. Si liber de collo descenderet, credis malum
quid super fluvium et ad eruditionem in portum in
eo posse contineri? omnem philosophiam et scien-
tiam.

LIBEL III.

79.

tiam ego in Biblia reperio, nomine clare videtur quomodo
 de Paulus isti quærorum sapientiam reprobat et
 mundanam esse dicit. Nec te seducat quod filij hujus
 seculi prudentiores sunt filijs lucis lege obsecro
 milles Bibliam, nam si eam legendo gustum non ca-
 pias, eo est quia perdidisti Clavem Scientia? Chri-
 stum, quam sine intermissione pulsentis facile
 recuperatis.

Præterea quæritur quomodo Christus di-
 catz à patre exisse. Et hoc videas quomodo Isaac
 exivit de visceribus Abraham, gen. 15. quomodo lex
 quæ est umbra corporis Christi, exivit à Deo
 et coelo loquente, quomodo Evangelium emanat ab
 Spiritibus Legis, quomodo à lapide exiit ignis scin-
 tilla, quomodo manna è coelo datum est, quomodo
 Moyses è petra egredi fecit aquas, nam iste est pro-
 prius exitus Jesu Christi, qui est lapis qui
 exiit de monte Sine manibus absicitus Item, Joan 16.
 Ex hoc quod scis omnia credimus quod à patre exi-
 sti Et Joan 14. ex miraculis quæ fecit in fert, cogno-
 verunt vere quod à se exiit, sed quomodo ex mira-
 culis cognoscebatur ille metaphysicus exitus, qui
 nec proprie dici potest exitus. Item ipse declarat se-
 exisse, quia pater eum misit et hoc iterum declarat
 dicens, non enim à me ipso veni, sed ille me misit -

De Trinitate

Sicut etiam, exist edictum à Caesare Augusto
Luce 2. et Nume II. ventus exiit à Domino, et
ab eo exeunt nuncij, Ezek. 30. Et si familiaris hanc
exitum cognoscere Desideret, in sequentibus appa-
rebit, si speculeris Christum fuisse ab initio
personaliter in Deo, nunc vero esse realiter inter
homines, et iste est eius à Deo propriissimus exitus.
Quaestio alia, an concedamus verbum olim fuisse
filium. Haec quaestio libro ultimo euadet clarissima.
Hoc tamen nunc dico quod in Prophetis semper fu-
turus praedicabatur Dei filius: et siquid tuo sensu
hic velis effingere, audi prius prophetas. Mala. 4.
Orietur vobis Sol iusticiae. Et Esa. 45. Aperietur ter-
ra et germinabit saluatorem. Et Cap. 11. egredietur
vir de radice Jesse. Et Hier. 30. Orietur dux eius ex
co, et princeps de medio eius producietur. Et Nu-
meri 24. Orietur Stella ex Jacob. Distingue tu sicut
velis, nam id quod oriatur filius erit. Et Esa. 7. Ecce
virgo concipiet et pariet filium. Et i. Paralip. 13. et
2. Reg. 7. Ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium
et angelus, Filius, inquit, altissimi vocabitur, Luc. 1.
Item, crederis tu quod Iohannes voluntate humana lo-
cutus verbum potius quam filium dixit. Nisi osten-
dere poteris unum iota quo verbum illud filium ap-
pellarit scriptura. Item, de verbo illo tam in Evan-
gelio

gelio quam in Epistola dicit Joannes, quod erat olim
 sed de eo nunquam legitur, est, quam differentiam
 et modum loquendi, tu non animadvertis. Sed in =
 fra hoc tibi reddam indubitabile, si magis loquen =
 di scriptura diligenter observet, interim tamen de
 verbi aeternitate et initio sic inquiram.

Ex supra dictis libro secundo est satis notum, q
 cressus verbi est ad initio mundi, nam antea si an =
 tea dici possit, non potuit dici logos, quod est dicen =
 di ratio, et contra vocabuli naturam est dicere q
 inferiorum ad intra in intellectu noticiam signifi =
 casset, quod figmentum esse falsum, ostendem in fra.
 Et si fuisset alius mundus, forte nec de sermone, nec
 de spiritu fuisset mentio. Sed potuisset Deus novis di =
 sputationibus uti, nam haec verbi dispositio, est mun =
 di oeconomia, et tanquam granum sinapis ad os ele =
 phantis. Te oportet murem ad oris tui prolatio =
 nem reducere. ipsi dicunt tres illas res etiam initio
 Deo manere debuisse, dicunt enim q hoc est de ne =
 cessitate naturae, quibus Tertulianus expresse con =
 tradicit, dicens, Deum ex puro bene placito usum
 tot dispositionibus quot voluit, pro mundi scilicet
 regimine: et ad hoc Christi regni institutio
 expectat, ut dicam statim, et si Deus alius mundus
 creasset, potuisset loco sermonis spiritus et rationis

DE TRINITATE

nostra novas creaturas, cum alijs potentijs à no-
stris penitus diversis formare et secundum eorum
exigentias in seipso dispositionibus uti, et tunc di-
xissent illius seculi philosophi quod illæ dispositio-
nes essent res distinctæ, et sic quilibet manus in
sua nova Trinitate novas res pro Deo coleret, et
aliqui haberent trinitatem, alij quaternitatem, si
Deus aliquando quatuor dispositionibus uteretur,
et isto modo pro numero mundorum multiplicaren-
tur & sui iuda.

Aliqui hic de æonum æternitate imaginarias fini-
gunt quaestiones, nec attendunt in quo sensu scriptu-
ra de æternitate loquat, quod ex hebraica lingua
ignorantia provenit. Querunt an Deus erat so-
litaris et ociosus antequam mundum crearet et
dicunt quod non, sed cum illis tribus rebus spaciatus
sua. Ita de ante loquunt, quati in Deo reperian-
tur ante et post: in Deo etiam ex tempore mutatio-
nem arguunt, quia antequam hæc res esset, volebat
eam futuram, et post nollet eam futuram: et sic
ut aiunt, obiecto in hac propositione, hæc res futu-
ra est: allegorice concedunt, Deum prius circa il-
lam habuisse velle, et post habuisse nolle circa ean-
dem in eodem sensu.

Ad quæ omnia respondeo, et in Deo prædestinatio
non

non distinguitur ab eo quod est, nec in Deo reperiuntur volebat, volent, futurum, praeteritum: Sed vult hanc rem taliter fieri, et talem esse terminum eius: Nec propterea dico praescientiam Dei nihil esse, nam Scriptura hominibus loquitur, et nobis qui sub tempore sumus vere aliquid est, nec est possibile profunditatem sapientiae Dei aliter nobis declarari, ne forte quis credat Deum de futuris ignarum, cum tamen nihil sit ei futurum. Nihil propterea Deo detrato, nam id quod apud Deum dico plus est quam praescientia scilicet omnium rerum. Summa praesentia. Et hoc nota, nam quidam de hac praescientia Dei temporaliter iudicantes, Deum in futuris necessitate ad omnia astrictum faciunt, dicunt enim omnia de necessitate (etiam in conspectu Dei necessaria) evenire, ut tandem servum sit Dei de futuris arbitrium, et omnibus rebus quae erant demonstratis nullam illarum Deus, nec impedire nec mutare possit, quod est perhorrendum, et super falso fundantur, iactis scilicet in praeterita Dei scientia radicibus, cum tamen nihil sit ei praeteritum, scientiae eius nullum est tempus nec numerus, res supra res usq. ad Deum se considerare dicunt, et non considerant quod Deus est supra tempus, et quod Dei dispositiones sunt supra suam considerationem.

De captivo
et seruo Dei
arbitrio, se-
cundum Lu-
theranos.

DE TRINITATE.

Dico igitur quod nec deus, nec verbum eius per
sempiterni intervallum ante mundum fuerunt, nec
scriptura de aternitate verbi, eo modo, quod ima-
ginariis loquitur: omnis enim aternitas hebraice est
□ huius quod nihil aliud quam mundum et dies se-
culi significat, et ab initio, ab aeterno, a diebus secu-
ri, a diebus aternitatis, pro eodem in scriptura ca-
pitur, quod etiam ex adiectione, diebus, declaratur,
id enim est aeternum, quod certo dierum numero
non clauditur, nec est intelligibile qualiter cum suis vo-
num aternitatibus, res dicatur coepisse esse, et ab
aeterno, dicatur filius genitus et productus, fig-
menta enim sunt imaginaria, qua scriptura limites
transgrediuntur: nam Joannes dum dixit, ante me
factus est, ad principium mundi se refert, sicut,
quando dixit, in principio erat verbum.

Item Christo regnum dicitur, miles aeter-
num, tamen in consumatione seculi restituet eum deo
patri 2. Cor. 15. et act. 8. non quod aliquid gloria
Christo detrahetur, imo summa erit eius glo-
ria, ad finem usque omnia recte gessisse, patrique ut in-
stendebat subiecta fecisse, et hoc erit reddere regnum
Deo patri, sicut universi exercitus Dux imperatori,
victoria palmam offert; Item quia tunc omnis reg-
nandi ratio cessabit, abolebitur omnis Principatus
et

et potestas, omne spiritus sancti ministerium cessabit, non indigebimus advocato nec conciliatore, sed erit Deus omnia in omnibus, et sic tunc cessabit Trinitatis oeconomia. Tertullianus etiam cessaturam dicit Trinitatem, quod nota, sicut et nunc aliter est Trinitas qua fuerit olim, ut insequentibus ostenda Deus igitur et verbum eius aliter quam temporis anterioritate fuerunt ante mundum, scilicet sicut causa ante effectum, et haec est anterioritas, naturalis, vera, et magis Deo appropriata quam anterioritas temporis, qui coram ipso nullum est tempus. Item, ut Tertullianus inquit, manifestatio sermonis qua ad filii generationem tenderet, facta est ab initio ante principium, et in ipso principio, quia primum principium prolatio verbi, dixit Deus, fiat, ex qua sequitur creatio mundi, et factum est, nec antea dici poterat sermo, quia non dicitur sermo, nisi quando per prolationem manifestatur.

Finaliter hic hortari te volo, ut contremisear, quando Jesum Christum negas, et considera qua efficacia quo verborum impetu dixit Iohannes, quisquis confessor fuerit quod Iesus est filius Dei, in eo manet, et ipse in eo: et omnis qui crediderit IESUM esse Christum, ex Deo natus est. Et quis est qui vicit mundum, nisi qui credit

DE TRINITATE.

quod Iesus est filius Dei et credentes quod IESVS
 Christus est filius Dei, vitam aeternam ha-
 bebunt in nomine eius. Quid plura dicam, uniuersam
 Christi verba ad hoc tendunt, ut eum esse fi-
 lium Dei omnes crederent, in eiusque salute confide-
 rent, et hoc est mihi potissimum fundamentum, nam
 Christus est mihi unicus magister, Chri-
 stus primus praedicauit Euangelium, in cuius di-
 ctis uniuersam Apostolorum doctrinam reducere vi-
 deo: omnes Apostolorum praedicationes, in actis
 hoc ipsum agunt, ut hunc IESUM ad oculum de-
 monstratum persuaderent esse Christum fi-
 lium Dei saluatorem. Pro nobis in credentibus pa-
 trem rogat Christus, Ioan. 17. Pro illis, in-
 quit, qui per sermonem Apostolorum credituri sunt
 in me. Omnes Pauli iustificationes hanc Christi
 fidem respiciunt, ab hoc fundamento fidei deficien-
 tes, Lutherani nunquam intelligere potuerunt, quid
 est iustificatio. Paulus ad hanc fidei Christi
 obedientiam destinatum dicit Apostolatum suum, Ro-
 ma. 1. et ultimum. Vere enim est obedientia et sum-
 me Deo grata, dum ita captiuamus intellectum no-
 strum in obsequium Christi, ut ita nobis per-
 suadeamus, credamus et confidamus, imo sic dile-
 xit Deus filium suum, ut hoc unicum de fide in Chri-
 stum

Ad hoc datus
 est spiritus
 sanctus, ut
 verborum
 Christi signi-
 ficationem eos
 doceret, Jo-
 han. 14.

stum proceptum sit loco uniuersa legis subrogatum
et longe maior in eius oblatione utilitas.

Item ex hoc quod credimus eum esse filium dei,
et nos filii dei efficiamus, Ioan. 1. et Gal. 3. Item, ex
hac Christi fide provenit datus spiritus sancti
Ioan. 4. Qui crediderit in me, flumina de ventre eius
fluent atque uina. Hoc enim, interpreti Ioanne, dixit
de spiritu sancto quem accepturi erant credentes
in eum. Idem probatur Ephe. 1. Gal. 3. et 1. et 19.
Quot locor uide, et dic, quid est quod dicitur, post-
quam credidimus et postquam credidisti. Credite
ergo IESUM Christum esse filium DEI,
et illico spiritum sanctum uobis datum percipietis,
qui uos omnia intelligere faciet. Volo iam scire an
sis Christianus. Dic mihi qua eplex Christianorum?
quid intelligit per testamentum seu foedus nouum?
quod est foedus patris Hier. 31. et Ezech. 37. Quid
intelligit per Euangelium Christi? Quid est
quod Christus dicebat, credite Euangelio?
quid est Euangelium commissum Apostolo, ut pra-
dicarent? Nec mihi satisfacias, librum hunc a quatuor
Euangelistis conscriptum demonstrans, nam hoc ni-
hil aliud est nisi enarratio historice, ad hoc solum ten-
dens, ut Christum esse filium DEI creda-
mus, pro quo est textus expressus Ioan. 20. Huc scri-

DE TRINITATE.

pta sunt, ut credatis, quod IESVS est Christus
filius Dei. Similiter Epistola Pauli nihil est nisi
documenta ad edificandum super hoc fundamenta
Christi, tam enim cretenus, illis ad quos scri-
bebat, IESVM esse Christum et Dei filium
predicauerat. Item, antequam Apostoli scriberent,
iam erat a Christo predicatum Evangelium,
quando gausta, et regnum Dei, ipsum credentibus
esse filium Dei, annuntiabat. Iam erat super hoc arti-
culo ecclesia fundata, super hoc articulo mortuus,
quia filium Dei se dicebat, super hoc articulo coele-
stis vox semel et iterum testificatur, iam erat per
ipsum data lex fidei et testamentum eius sanguine
confirmatum, sicut et olim Exod. 24. confers foedus
foederi et sine foedere esse reperies: nam si
nescias quod religio Christianorum est credere hunc
IESVM esse Christum et Dei filium sal-
vatorem, dico tibi quod tu non es Christianus, nullus
habes cum Christo foedus nec pacem. Hoc est
foedus salutis nostrae, et in signum et huius foede-
ris arram datur Spiritus. De hoc dictum est, qui non
crediderit, condemnabitur. Hoc est verbum Evan-
gelii, corda purificant, Acto. 15. Hoc est quod Apo-
stolis est predicandum commissum, praecepit no-
bis, inquit Petrus, ut predicaremur ac testificare-
mur

mur, quod ipse sit ille, Acto. 10. Et talia credentibus
 bonum nuncium annunciatum, et hoc est Euangelium
 regni, epiñde regnum dei nobis unice euangeliza-
 tur, et qui non credit ipsum esse filium dei, nescit
 quid est Euangelium, nec cognoscit quale est regnum
 dei, quod iam credentes acquisiimus, quod intra
 nos est, licet mundus huius regni fructum nesciat.
 Nota etiam ordinem Apostolicae praedicationis
 in eorum Actis, nam primo IESVM vitam a Na-
 zareth ad oculum demonstrant, nec in hoc con-
 sistit fides nostra. Sed post exhortantur, ut credam hunc
 IESVM esse CHRISTVM et esse filium dei.
 Nos tamen omnem pervertimus ordinem, contenti su-
 mus, si dicamus, quod credimus in IESVM Chri-
 stum, non quis ille sit: nec cum caeco illo illumi-
 nato curamus inquirere quis sit ille filius dei, sed oc-
 dere in filium dei, erat gentilibus philoso-
 phis stultitia, cum et hodie hoc esse subtilissimum ar-
 bitrentur, imo eum esse filium dei, nec audire nec
 agnoscere nolunt, et cum Caipha exclamant, blasphe-
 mavit, quia dixit, filius dei sum. Plainissime enim, mul-
 ta in hoc, de verbo consideratione habita, se esse fi-
 lium dei, toto orbe clamavit, ut ex sola prima Pau-
 li praedicatione clarissime agnosces, Acto. 9.

DE TRINITATE.

Aliqui eum dici filium Dei, ore tantum concedunt, quia addunt, eum dependenter dici filium et coniunctim cum alio inuisibili filio et totum illud est unum aggregatum et unus filius.

Alii IESUM Christum naturæ humanæ vocabulum fatentur, filium tamen rationem ab hominibus negant. Sed hoc quod aliud est, quam negare CHRISTUM esse filium Dei: dicunt enim quod alia est natura filii, alia est natura IESU Christi et filius Dei se uniuert Christo, ut Valentinus dicebat. Ego igitur pure et sincere concedo, et credo hunc IESUM esse Christum, et esse Dei filium, et qui non ita credit, iam indicat eum. Contra hanc Petram dixit verissime Christus, non preualituras portas inferi, quas tamen praua uise nobis, multis modis experimur, et petram ab esse non animaduertimus: ab hac petra, dicitur Petrus, quia præ cæteris erat in Christi fide robustus, pro ea fide rogauit, Christus pro Petro, ne deficeret fides eius, scilicet, qua ipse esse filium Dei, fuerat confessus. Volue quatuor Euangelia, quia non reperies, literam, quæ de hac fide non loquatur.